

۶- قیچی : برای بریدن استفاده می‌شود و کوچک و بزرگ آن مورد لزوم است .

۷- ستاره : فلزی است صاف و باریک که از آن در بریدن کاغذهای بزرگ استفاده می‌شود .

۸- خط‌کش : قطعه چوبی است در حدود بانزده سانتی‌متر که یک طرف آن مانند قلم نی تراشیده شده است و کمی تیز است . برای خط انداختن روی جلد مورد استفاده قرار می‌گیرد. صحافان جدید آنرا بنام «اسکو» می‌شناسند.

۹- کارد : چند عدد . یکی از آنها که شبیه برگ بیداست برای دوپسته کاغذ به کار می‌رود .

۱۰- کارد کج : برای دوره‌بری کتاب .

۱۱- سوهان و سمباده : برای تراشیدن مقوا و لبه کتاب استفاده می‌شود .

۱۲- مشته : همان است که نقاشان و سراجان هم از آن برای کسبیدن چرم استفاده می‌کنند . جنس آن از برنج یا فولاد و یا جام می‌باشد . بهترینش از جام است .

۱۳- شفره : اکنون بنام «کاردک» معروف است . باید از جنس «خشکه» و یا فتر باشد . آنکه در صحافی استعمال دارد باید لبه‌اش خیلی تیز باشد ، زیرا در تراشیدن و نازک کردن پوست بکار می‌رود .

۱۴- قید : برای بستن کتاب و آماده کردن آن در جهت دوره‌بری و یا چسباندن ته یعنی همان چسب زدن و چسباندن پارچه بکار می‌رود . اساس آن دو عدد تخته صاف است که بوسیله دو عدد پیچ که در دو طرف آن قرار دارد باز و بسته می‌شود .

۱۵- کاغذ : کاغذهای قدیمی انواع مختلف دارد و برای وصالی و آستر بدرقه استفاده میشود و بطور اختصار به شرح ذیل می‌باشد: خانبالغ، کشمیری ، سمرقندی، بخارائی ، آهار مهره و غیره . امروزه بسیار نایاب است . بنا براین حقیر از کاغذهای خارجی استفاده کرده و ناچار آنها را رنگ آمیزی (رنگ طبیعی گیاهی) و افشانگری و آهارمهره مینمایم .

۱۶- تخته صیقل : تخته ایست بسیار صاف و صیقلی که بهترین نوع آن از چوب گلابی تهیه می‌شود و کاغذی را که قبلاً رنگ آمیزی و آهار و افشانگری شده بوسیله سنگهای صافی که بهترین آنها عقیق و سنگت یشم میباشد روی آن

محمد حسین عتیقی

ابزارهای صحافی

ابزارهایی که در صحافی و جلد سازی قدیم ، صحاف از آنها استفاده می‌کرد بدین شرح است :

۱- چسبها : سریش، صمغ، سریشم، نشاسته، سفیده تخم مرغ ، کتیرا . هر کدام برای مصرف کار بخصوصی لازم است . بهترین چسب سریش است که بیشتر کارهای صحافی با آن انجام می‌شود .

۲- سوزن : برای ته دوزی نسبت به کار درشت و ریز مورد استفاده قرار می‌گیرد .

۳- درفش : برای سوراخ کردن ته جزو و کتا بها استفاده می‌شود .

۴- نخ : برای دوختن اجزاء کتاب بهم استفاده می‌شود و اگر ابریشم طبیعی باشد (در رنگهای مختلف) از نظر دوام بهتر است .

۵- سنگ زبردست : برای وصالی و جلد سازی است . حقیر چند عدد سنگ مرمر زرد را که ازا جدام^۱ برایم مانده و بسیار صاف و لطیف است دارم . خودم و فرزندانم مهدی و هادی که خدا را شکر می‌کنم چراغ خانوادهم را روشن تر کرده‌اند روی همین سنگها کار می‌کنیم .

۱- استادان خانوادگی حقیر عبارت بوده‌اند از: اول جدم مرحوم ملا

حسین صحافباشی و پدرم مرحوم میرزا نصرالله صحافباشی و استاد خودم مرحوم برادرم محمدعلی صحافباشی (که صحافباشی آستان قدس رضوی بود و مرا از تمام فنون صحافی از قبیل دوپسته کردن کاغذ ، افشانگری، رنگ سازی ، جلد سازی، مرقع سازی و سایر فنون صحافی آشنا کرد) .

تخته صیقل می‌دهیم. بطوریکه پس از اتمام کار کاغذ مانند آینه براق می‌شود. البته باید سعی کرد که بره بره نشود.

۱۷- انواع رنگها : آنچه از رنگهای طبیعی گرفته می‌شود و بیشتر مورد لزوم است عبارتند از رنگک- حنا- پوست گردو- پوست پیاز- شنبلله- روناس - قرمز دانه .

۱۸- مقوا : قدما در ساختن مقوا از کاغذهای سیاه مشق و دفترهای باطله استفاده می‌کردند. آنها را ورق ورق به یکدیگر می‌چسباند و بعد به اندازه‌های مورد لزوم می‌بریدند .

۱۹- پوست : عبارت است از تیماج یعنی پوست بز، میش یعنی پوست گوسفند، ساغری یعنی پوست الاغ. پوستها از لحاظ دوام بترتیب عبارت است از ساغری و تیماج و میشن. این چرمها در انواع جلدها بنامهای ساده و ضربی و سرحت و معرق استفاده می‌شود.

۲۰- ضربی: آلتی است که هر يك آن اشكال و نامهای مختلف دارد و از جنس فولاد و یا برنج میباشد و دارای نقوش حکاکی شده بسیار زیبایی است که پس از درست کردن جلد و تقسیم بندی از این قالبها برای تزئین جلد استفاده میشود و قطعات آن به نامهای ترنج وسط جلد و آویز کلگی در دو طرف بالا و پائین ترنج به چشم می‌خورد. گاهی صحافان نام خود را روی آویز کلگی ضرب می‌کرده‌اند. در گوشه جلد از لچک استفاده می‌شود و گاهی از قطعاتی بنام اسلیمی برای تزئین دور جلد استفاده می‌شود. همچنین ضربی بزرگی که اغلب به شکل مستطیل است برای تزئین روی جلد و داخل جلد مورد استفاده قرار می‌گیرد .

۲۱- طلای ورق و پردر : برای استعمال در جلد سازی و هم برای افشانگری کاغذ .

۲۲- پارچه ململ نخی : برای چسباندن ته کتاب استفاده می‌شود.

۲۳- کارد برش: برای لب‌بری کتاب امروز از چرخ برش برقی استفاده می‌شود. بطور کلی کتاب خطی را در صحافی لب‌بری نمی‌کنند. معقول و مطلوب آنست که لبه کتاب را با سوهان یا سنباده صاف کنند .